

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

5. Quomodo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

Petrus conduxit operarium, ut puteum effoderet in domo sua, nempe diurni florenti pretio, & hic ollam auro plenam invenit, cuiusdam inventi, sibi, aut conductarii? Respondeo, sibi, Ratio est, quia illud est inventoris. Stando enim in iure naturae, omnes thesauri, cum ex se nullius sint, sunt inventoris, qui nihil tenebitur dare Regi, nihil Reipublicae, nihil Domino agri, in quo reperit. Sed nunc Petrus est inventor, ergo, &c. Obicitur: at reginator Mercatoris gemmas in mari quaerit: Respondeo ita, quia conductus est ad gemmas quaerendas, & operarius conductus fuit ad aquam querendam, non thesaurum & sicut dictus erinator & forte in mari inveniret enssem, sibi illum acquireret, sic thesaurum fossor, &c. Addit sic: Si lapidis lapsu videretur, aut occideretur casu operarius, sane Petrus non teneretur operario ratione istius damni non praefixi, ergo neque operarius, ratione thesauri casu inventi. Taceat ergo operarius, & gratias agens Deo custodiat beatior sine teste. Hæc ille, abstrahens à legibus positivis, de quibus postea loquitur, & de quibus paulo ante nos egimus, deque iisdem videatur Francisc. Castill. *num. 3. decis. 240.*

§. IV. Quantum.

Tantum debet restitui, quantum est ablatum, ablati autem nomine intelligi damnum, luctu, fructus, &c. iam satis in superioribus est explicatum.

§. V. Quomodo.

Nisi sit alicui obviandum scandalo, satis erit si restitutio fiat sive occulte, sive publice; sive per se, sive per alium: Ita Dicast. lib. 2. de Inst. tract. 2. disp. 11. dub. 10. n. 121. vide *supra* §. 3. non enim est deneganda restituenti, sua fama conservatio. Porro, aliquot mihi fuerunt propositae difficultates, quæ ad huius circumstantiarum dilucidationem facere possunt, & sunt eiusmodi.

Restitutio facta Domino illam non advertenti.

2. Prima: An satisfaciā, si ita occulte restituiam, ut ne ipse quidem laesus advertat. Debeo, verbi gratia, tibi centum ex iniusto, sed occulto latrocinio, & quia sum tuus persamiliaris, timeoque, si secus quocunque alio modo restituiam, ne fur deprehendar; singo tempore tuarum nuptiarum dono tibi geminam auro insertam esse, idem valoris, ac fortum, revera tamen redditurus, liberaborne sic ab onere restitutionis, quo gravabar? Ratio dubitationis est, quia certe moraliter, vel saltem probabiliter scio, te utpote gratissimum Virum, mihi alterum tantum in aliqua simili occasione redonaturum, non redonaturum, nisi ego antea donassem. Respondeo, cum hæc redonatio sit ex mera liberalitate, ad quam ego amicum, nec induxi, nec obligavi, non dicor nisi indirecta causa illius, seu non sum absolute illius causa, sed solum occasio; quare, cum periculum istæ famæ sit causa proportionata, me excusans à cooperatione huius novi detrimenti, quod ex occasione rei ficti muneris patitur amicus, non peccabo, nec ad restitutionem consequenter obligabor. Confirmatur, quia ad vitandam infamiam notabilem, licet differe restitutionem, immò & non restituere, cum sana sit bonum superioris ordinis, ut diximus *supra*, cum de adulterio: cur ergo idem non procedat in casu huius occultæ restitutionis, quæ magis favet creditori? Ex quo vides, idem (si ablit proportionata causa) si, si licet non posse.

An satisfaciā debito iustitiæ per donum gratuitum immemor dicti debiti? Vide apud Trullench. affirmantem in *Dicolog* tom. 2. lib. 7. cap. 4. disp. 5. num. 10. contra Rodriguez ab ipso citat. legatur omnino P. Bald. sentiens cum Trullench. apud Dianam *part. 5. tract. 13. resolut. 44.*

Restitutio facta per intermediam personam.

3. Secunda: Rem, quam Domino debebam, eidem

missi per hominem, quem credebam fidelem, sed ipse neri suo non satisfaciens, aufugit, obligaborne restituere?

4. Respondeo. In aliquibus conveniunt hic Doctores. Lege Navar. Less. Rebell. Molin. aliisque mox citatis quibus adde Castro Pal. de *Iustitia commutativa*, & puncto 17. §. 9. Discrepant in uno.

Conveniunt primò, si debitum est ex re accepta, res est ipsi individuo aliena, verbi gratia, vestis, argenteum, hæc numero mensura tritici, quotiescunque culpa gravi Theologica, ad Dominum non affertur, nihil te obligari. Ratio est, quia res Dominopertinet, nisi adhuc in aliquo factus sis ditor, hoc enim ad te debet non est controversum.

5. Conveniunt secundò, si debitum est ex contractu, quo aliquod à te alicui debetur, pari modo in individuo, verbi gratia, Vestis commodata, equus locatus, hæc vero pecunia per modum massæ deposita, proinde saltem esse, te non obligari, quoties sine tua culpa perit, & quia ex contractu non obligatur quis, nisi diligentiam moralem proportionatam illi rei, de qua agitur, in eodem contractu, ut *supra* universum dicitur: cum ergo tu tradendo huic homini, quævis de fidelem credidisti, non peccaveris saltem mortaliter, erit probabile, te ad iterum compensandum non urgeri.

6. Conveniunt tertio, si debitum sit ex eodem contractu, ut si debeatur pretium rei emptæ, vel item si debeas ex re accepta. Verum, ita, ut debeas aliquod in individuo alienum, sed debeas pecuniam solvere, per aliquem, te non liberari ab iterata restitutione. Ratio est, quia cum res quando perit, suo domino perit, illa pecunia in manu mediatoris tibi perit, qui est dominus, quare creditor adhuc erit satisfaciendus. Excepi nisi illam miseris per hominem designatum ab ipso creditore. Ita Doctores communiter apud Dicast. lib. 2. de *restitut.* tract. 2. disp. 3. num. 107. tunc enim creditur in suo homine designato, suam fecit pecuniam, adeo ut ipsi perit. Et tamen Tancredi *part. 2. quest. moral. tract. 2. quest. 16. num. 3.* probabile iudicat, (Et quidem merito, si rem restituendam, vel pecuniam misit per fidem hominem, quia sic prudenter se gessit, præsertim cum nemo sit obligatus per se immediate rem Domino afferre, sed sufficit per personam prudenter electam idoneam.

7. Dissentiunt autem Doctores. Si debitum sit ex delicto: Furatus es equum, misisti per hominem fidelem, perbi gratia, per Confessarium, sive confessorium equum, sive eius pretium, in hoc enim casu idem est, si rem restituendam, vel pecuniam misit per fidem hominem, quia sic prudenter se gessit, præsertim cum nemo sit obligatus per se immediate rem Domino afferre, sed sufficit per personam prudenter electam idoneam.

7. Dissentiunt autem Doctores. Si debitum sit ex delicto: Furatus es equum, misisti per hominem fidelem, perbi gratia, per Confessarium, sive confessorium equum, sive eius pretium, in hoc enim casu idem est, si rem restituendam, vel pecuniam misit per fidem hominem, quia sic prudenter se gessit, præsertim cum nemo sit obligatus per se immediate rem Domino afferre, sed sufficit per personam prudenter electam idoneam.

8. Diana *parte secunda, tractatu 3. sectione 17. resolut. 2.* dicens hanc esse sententiam tutam in praxi, Lessius lib. 2. cap. 16. dub. 6. num. 67. dicit non esse omnino improbabilem; Fillicius *tom. 1. tractatu 32. cap. 1. num. 133.* Rodriguez, Petri, Navarr. citati à Ducastillone citando, num. 114. Diana *parte secunda, tractatu 3. sectione 17. resolut. 2.* quia tu fecisti, quantum potuisti, & quia tunc creditur indicant consentire huic transmissioni per hominem fidelem, perinde ac si ipsemet designasset, siquidem tu prudenter te gessisti. Te nequaquam secunda sententia liberat. (Ita Lessius loco citato, num. 65. Rebell. *de restitut.* quest. 13. sect. 3. num. 11. Molin. *tom. 3. disp. 714. num. 2.* §. quando per Confessarium, Toletus, Navarr. alique apud Dianam loco citato, quibus adde De Lugo *tom. 1. de iustitia, disputatione 23. sect. 5. a num. 59.* Dicastillone loco citato, num. 111. tumeto num. 113.) quia in te semper remanet radix obligans ad restitutionem, nempe iniusta acceptatio, & Dominus nisi rem ipse cum effectibus

habet, non præsuntur consensisse ad illam transmissio-
nem, quamvis per fidelissimum, nisi sub conditione,
quod de facto ad ipsum res sibi debita perferretur: Hæc
posterior sententia est certior, illam priorem non au-
dio propter Authores eam sequentes, inprobabilitatis
condemnatæ.

Restitutio cum errore facti ex consilio Confessarii.

8. Ex dictis, quid statuas de sequenti difficultate,
quæ tertio mihi deo proposita est; Confessarius bona
sibi tibi indicit, ut vestes, vel pecuniam, verbi gratia
quæ à Petro surripuisti, des pauperibus: tu promptè
excoqueris, illaque pauperibus ad aliam distribuisti
mox, si eadem Confessarius, re melius perpensa, si ve-
lius doctor te advertit, incautum fuisse consilium,
quia, cum sciretur Dominus, Domino res sua debeba-
nt; obligaberisne ad iterum vero Domino restituendum?
Respondeo, te obligari, sequitur ex dictis in
posteriori sententia relata numero precedenti; Sed ta-
men etiam in cæteris casibus sequaris posteriorem
dictam sententiam, te hinc non audeo iterum obligare.
Ratio mihi videtur esse, quia Dominus non debuit in
tanta tua pietate esse invitus, ut non consenserit illi
elemosynæ. Confirmo, si iterum restituas, semper
plus restitues, quàm debes, ad quod Ies. Iustitiæ nun-
quam obligat, ut diximus supra, lib. 6. cap. 4. §. 3. n. 22.
Probat confectio, quia dares nunc pecuniam illam
debitam, & insuper dedisti bonum illud spirituale ele-
mosynæ quod iam cessit pro lucro spirituali Domini,
ergo semper excederes restituendo: id, quod pari mo-
do esset, si solam partem pretij iterum restitueres: nam
semper hæc pars erit supra id, quod debes: cum bonum
illud spirituale elemosynæ iam adæquaverit totum
debitum.

Mediator rem restituendam amittens.

Denique duæ mihi hinc addendæ occurrunt non
dissimiles difficultates: Prior, quid nimirum in voto, &
iuramento; Voti cum iuramento calicem, vel pecu-
niam Domini Lauretana; nisi ea per hominem, quem
fideliter indicabam, sed ipse illa sibi clanculum usur-
pavit; obligor-ne ego, cum id rescivro, iterum mit-
tere?

Respondeo, scio aliquos apud Dianam p. 10. tract. 16.
resol. 97. te obligare; Verum, hoc bona fide procedenti,
nisi durum. Satis enim in remotiori ex Dei benignita-
te à te Votum, seu iuramentum fuisse adimpletum per
illam mediatam traditionem, existimandum est. Ita
Dian. ibid. citans P. Tancredi. Mediator autem ille semi-
per obligabitur muneri suo satisfacere: ni satisfaciat,
peccabit, non contra Votum, ipse enim nihil voverat, sed
contra Iustitiam, & quidem puto, cum sacrilegio, cum
Fagund. Eccl. præc. 2. lib. 4. cap. 4. a. n. 8. & aliis cum Bonac.
tunc præc. d. 3. q. 5. a. n. 23. quia usurpat res Divino
cultui addictas.

10. Inquit curiosus, Si sine culpa mediator illas
amittat, obligabitur-ne ad aliquid? Respondeo, si amit-
tat calicem, vel quid simile in individuo acceptum; ad
nihil obligor: quia ipse non obligatur ex Voto, vel
iuramento, hoc enim parit solum personalem obli-
gationem in vovente, vel iurante: Non ex re acce-
pta, quia eam amisit; Non ex iusta acceptione, quia
nullam commisit, vel certe non gravem culpam, ut
supponimus. Ita Tancredi mox citandus, ducto Argu-
mento ex cap. Licet, de Voto. Excipe, nisi forte se per
contractum obligasset, quod rarissimum est. At verò si
amittat pecuniam, vel simile quid functionem reci-
piens, distinguendum est: Si enim amisit eandem pecu-
niam, v. g. vel totum cumulum pecuniarum, in quo
erat & ipsius, & vovantis pecunia, ad nihil obligabi-
tur propter rationem modò dictam, & de hoc casu so-
lum meminit doctor, & eruditus P. Tancredi de Re-

lig. tract. 4. lib. 2. d. 13. q. 4. num. 32. allatus à Diana part. 10.
rr. 1. d. res. 97. dum mediatorem amittentem calu pecu-
niam, ab omni onere liberat: Quod si amittat aliam pecu-
niam, quia nimirum illam vovantis, in proprios usus,
verbi gratia, expendit, vel fortè domi repositam habet,
tunc (cum amittat suam pecuniam) obligabitur vel repo-
sitam, vel illi æquivalentem ad Lauretanam Ecclesiam
deferre: Ratio est, quia amissionis infortunium nullo
modo nunc debet cedere in damnum Ecclesiæ, quia
non amittitur res, quæ sit sub Ecclesiæ dominio. Id
quod negaturum non puto amicissimum P. Tancredi,
nec alium.

Restitutio domi, mortuo Donatore.

11. Posterior difficultas per hanc occasionem expli-
canda, huiusmodi est: Titius famulo, vel alteri dedie
vas argenteum, verbi gratia, ut ipsius Titij nomine do-
no traderet Caio. At famulus vel non tradidit, vel tan-
diu dare culpabiliter distulit, donec Titius diem suum
obierit, ita ut Caius domi ignarus, illud ne acceptare
quidem potuerit. Queritur, ad quid famulus sit urgen-
dus? Respondeo, Molina tom. 2. d. 263. n. 7. cui adde sa-
nè Lessium, Bonac. & ex parte Layman. docet à famu-
lo duplicatam deberi restitutionem: Caio enim Donatio
debet valis æstimationem, propter damnum, quod
illi intulit, dum donum ei non tradidit, nec saltem
significavit, quo potuisset Caius illud acceptare. Hæ-
redibus verò debet vas: quia cum mandatum Titij non
habuerit effectum, & ex alia parte omne mandatum
exspirat morte mandantis, iam nunc vas non pertinebit
ad donatarium, sed ad hæredes Titij donantis. Nisi for-
tè donatio fuerit ad piam causam: tunc enim in favo-
rem animæ præsuntur mandatum persistere. Hæc ex
Mol. Verum, duplicata hæc redditio dura nimis erit
famulo. Puto ergo esse probabile, sufficere, si is red-
dat vas donatario tantum. Ita Sà v. Donatio, num. 25.
Less. putans hanc probabilem, Ductor casuum Conscien-
tiæ Bononiæ casu. 2. apud Dian. part. 6. tract. 7. resol. 4.
Ratio est, quia satis est probabile, mandatum illud, cum
sit favorabile, & gratia facta, non expirare morte man-
dantis, sicuti non expirant cæteræ gratiæ factæ. Ita
Sanch. l. 8. mar. d. 28. n. præsertim 64.

§. VI. Quando.

1. **P**rofectò statim. De quo, deque moroso debito-
re multa à me dicta invenies sup. tract. 3. c. 2. §. 6. &
c. 7. §. 7. a. n. 28. & c. 8. §. 3. a. n. 7. quibus hoc vel breviter
adde, vel breviter recole.

Primo statim intellige moraliter, non physicè. Vnum
enim, vel alterum, vel tertium diem differre restitutio-
nem, si Domino damnum grave non emergit, non est
gravis dilatio. Legè Dicast. loc. mox citando. Aliquid am-
plius, concedi, quando solutio est facienda ob contra-
ctum, verbi gratia, ob eccl. sum, mox dicam. Contra, ma-
gnam summam, nolente Creditore, per partes singulis
mensibus, vel annuatim solvere, gravis est dilatio. Ita So-
tus, Medina, Mol. apud Dicastill. lib. 2. rr. 2. d. 10. d. 1. 6.
id enim non est statim solvere. Multò gravior erit, si cum
scias te verè debere, tamen vis cogi à Iudice, tunc enim
præter peccatum dilationis; debebis, restituere expensas
tuo debitori, ut per se patet.

2. Secundo; Qui, cum possit, non restituit, peccare
continuo, & id vocari, ac esse peccatum habituale,
specialique modo esse confessori aperiendum, lib. 2.
exp. Conf. cap. 1. §. præsertim. 2. docuimus. Sed & alia
valde necessaria ad praxim Confess. dicemus inferius
cap. 4.

3. Tertiò, qui ab articulo mortis utgetur, nec per
se ipsum restituere vult, cum possit, sed vult relinque-
re onus restituendi hæredibus; quique, cum dubius sit
an res sua sit, diligentiam ipse, cum item possit, face-
re detrectat volens, ut eam faciant hæredes, non sunt
K k 4 absolventi